

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Використання фінансових ресурсів підприємницьких структур характеризує рівень ефективності господарської діяльності та впливає на їх фінансовий стан. Сукупність загальних показників, які визначають ринкове становище підприємства і дають можливість оцінити використані фінансові ресурси в процесі господарської діяльності, доцільно розділити на чотири групи:

- абсолютні (визначаються як результативні показники процесу господарської діяльності підприємств - оборот, валовий і чистий прибуток обсяг дивідендів, собівартість, змінні та постійні витрати);
- масштабні структурні (дають можливість оцінити загальні умови господарської діяльності підприємства - розмір основних і оборотних активів їх структуру, співвідношення власних та залучених коштів);
- відносні структурні (характеризують частку окремих складових у підсумковому значенні доходів, витрат, фінансових результатів, складу фінансових ресурсів);
- прирісні (стосуються виявлення змін, що характеризують різні аспекти діяльності підприємства за період, який взято за базу оцінки його фінансового стану).

Основними показниками, що характеризують ефективність фінансування, є показники фінансової стійкості підприємства. Особливе значення для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів має розрахунок показників ліквідності (платоспроможності), які підтверджують не тільки ступінь стійкості структури балансу, а й здатність підприємства швидко розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Нездатність підприємства підтримувати стабільний фінансовий стан може привести його до визнання неплатоспроможним, а останнє може спричинити його банкрутство.

Для характеристики джерел формування запасів і затрат використовуються декілька показників, що відображають різний ступінь охоплення різних видів джерел:

- наявність власних оборотних засобів обчислюється як різниця величини власних засобів і величини основних засобів та інших позаоборотних активів;
- наявність власних і довгострокових залучених джерел формування запасів і затрат, одержаних з попереднього показника, збільшенням на суму довгострокових кредитів і залучених коштів (робочий капітал, або чистий оборотний капітал);
- загальна величина основних джерел формування запасів і затрат збігається з сумою попереднього показника і величини довгострокових кредитів і залучених коштів.

Трьом показникам наявності джерел формування запасів і затрат відповідають три показники забезпечення запасів і затрат їх формування:

1. Надлишок або нестача власних оборотних засобів.
2. Надлишок або нестача власних і довгострокових запасів і затрат.
3. Надлишок або нестача загальної величини основних джерел формування запасів і затрат.

Обчислення цих показників дозволяє загальний фінансовий стан підприємства розділити на п'ять фінансових зон, розташованих за ступенем стійкості фінансового стану підприємства:

- Зона абсолютної стійкості.
- Зона нормальної стійкості (зона відповідає випадку, коли є нормальна величина запасів і затрат).
- Зона нестійкого стану (відповідає випадку, коли є надлишок величини запасів і затрат).
- Зона критичного стану (коли присутні затоварення готової продукції).
- Зона кризового стану (коли в наявності перевищення запасів і затовареність готовою продукцією – підприємство знаходиться на межі банкрутства).

Вихід із критичного стану ще можливий, коли величина, залучених для формування запасів і затрат короткострокових кредитів і залучених коштів не перевищує сумарних запасів готової продукції. Ця умова породжує відносний показник, який представляє собою покриття короткостроковими кредитами вартості виробничих запасів і готової продукції, обчислюється за формулою:

$$P = (K^l - S(E^h)) / (Z_1 + Z_2),$$

де K^l – короткострокові пасиви, $S(E^h) = D^b - F + K^t + K^l - Z$, D^b – джерела власних коштів, F – необоротні активи, K^t – довгострокові зобов'язання, Z – запаси і затрати, Z_1 – виробничі запаси, Z_2 – готова продукція і товари.

Нормативне значення показника P знаходиться між нулем і одиницею, його від'ємне значення в даній ситуації говорить про те, що грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення і кредиторська заборгованість не покриваються навіть дебіторською заборгованістю.

В умовах значних темпів інфляції потреба підприємств в оборотних коштах постійно зростає у зв'язку зі зростанням цін на матеріальні ресурси, планові запаси яких підприємства мають створювати. Саме цей чинник у нинішніх умовах функціонування економіки в Україні в найбільшій мірі спричиняє хронічний брак оборотних коштів на підприємствах і їх тяжкий фінансовий стан. Законодавство України дозволяє

підприємствам усіх форм власності проводити переоцінку залишків товарно-матеріальних цінностей на початок кожного місяця за умови зміни цін на виробничі та інші запаси товарів і матеріалів зі спрямуванням сум до оцінки, одержаної від реалізації готової продукції, на поповнення своїх оборотних коштів. Така переоцінка проводиться за цінами, що склалися у розрахунках з постачальниками на кінець попереднього місяця. Але в умовах діючої системи оподаткування прибутку це аж ніяк не вирішує проблему забезпечення підприємств власними оборотними коштами.

Приростом нормативу власних оборотних коштів називається різниця між нормативом, розрахованим на кінець планового року, і нормативом на початок року. Для оперативного управління приростом власних оборотних коштів слід визначити приріст не за рік, а за місяць, квартал. Для вирішення даного завдання (побудови моделі) необхідно мати розрахунок точки беззбитковості для багатопродуктового виробництва з урахуванням того, що воно працює виключно на замовлення. Алгоритм приросту оборотних коштів складається з декількох етапів.

1. Нормативні оборотні кошти на початок (для j -того виду продукції) планового періоду визначається за формулою:

$$OK_j^p = \sum X_j^t + D$$

Запланований обсяг оборотних коштів визначається на основі темпів росту об'єму товарної продукції і стратегії формування оборотних коштів.

$$OK_j^n = OK_j^p + \Delta OK_j^n, \\ \text{де, } \Delta OK_j^n = OK_j^p \times k + \beta$$

Параметр β – параметр фінансової стратегії по відношенню до політики формування і управління оборотними коштами. Значення $\beta = 0$ відповідає консервативній стратегії управління оборотними коштами, коли їх потребує об'єм зростає прямо пропорційно росту товарної продукції по відношенню до попереднього планового періоду. Активна стратегія формування оборотних коштів вибирається шляхом поставлення параметрів $\beta > 0$, а значення $\beta < 0$ відноситься пасивній (захисній) стратегії в формуванні та управлінні оборотними коштами підприємства.

В сучасних умовах економіки цілеспрямований вибір може здійснюватись як вимушена міра що є відповіддю на кризові умови діяльності підприємства. Інші призначення використання параметра $\beta < 0$ проявляється в тому що для певного значення β прораховується можливі сценарії несприятливого розвитку події, пов'язаних з неможливістю потрібного поповнення оборотних коштів. Для кожного із сценаріїв формуються набори заходів що дозволяють зриву загальної стратегії функціонування і розвитку підприємства.

3. Після визначення оборотних коштів ΔOK_j^n здійснюється розподіл його за статтями прямих затрат по кварталах планового періоду. Для цього приріст по кварталах розподіляється пропорційно розподілу загальних затрат по кварталах планового періоду. Розподіл приросту оборотних коштів за статтями прямих затрат здійснюється на основі використання питомої ваги окремих статей затрат, які розраховуються на основі результатів, одержаних на етапі 1.

4. З використанням розподілу оборотних коштів формується таблиця розрахунків необхідних фінансових ресурсів для виконання виробничої програми з розподілом за статтями затрат по кварталах.

5. Здійснюються формування фінансового плану на плановий період. Виконуються співставлення з доходною частиною в результаті чого визначається не хватка готівки. Недостача фінансування виконується як правило за рахунок кредитів. Тому затратна частина фінансового плану добавляються рядки "Відсотки за кредитами", "Всього затрат, з урахуванням відсотків", а в доходну частину плану – рядки "Компенсація кредитом", "Заборгованість за вхідними кредитами", "Заборгованість за вихідними кредитами".

Дана методика може бути модифікована для можливості аналізу рішень відносно структури капіталу підприємства.